

Голові спеціалізованої вченої ради з
розгляду та захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії,
доктору наук з державного управління,
професору, професору кафедри
державного управління і
місцевого самоврядування
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
Хожило Ірині Іванівні

ВІДГУК

офіційного опонента Поступної Олени Вікторівни, доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри публічного управління та адміністрування навчально-наукового юридичного інституту Державного університету економіки і технологій на дисертаційне дослідження Приймачова Андрія Едуардовича на тему: «Трансформація пріоритетів державної соціальної політики в Україні в умовах війни та повоєнного відновлення», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається масштабними й глибокими трансформаційними процесами, що розгортаються в Україні під впливом руйнівних наслідків повномасштабної військової агресії, а також об'єктивною і невідкладною потребою у розробленні та впровадженні принципово нової, високоефективної моделі державної соціальної політики в умовах воєнного стану та стратегічного повоєнного відновлення. Сучасні безпрецедентні виклики – екстремальне зростання рівня соціальної вразливості населення, деформація демографічної структури суспільства, масові процеси вимішеного внутрішнього та зовнішнього переміщенням громадян, руйнація об'єктів соціальної інфраструктури, хронічний дефіцит бюджетних ресурсів та поглиблення економічних диспропорцій – вимагають корінного перегляду існуючих теоретико-методологічних підходів та інституційних механізмів публічного управління соціальною сферою.

Особливої актуальності дослідження набуває у контексті необхідності забезпечення соціальної безпеки та стійкості держави в умовах пролонгованих кризових явищ. Війна кардинально змінила структуру й характер соціальних ризиків, сформувавши нові, численні та специфічні категорії отримувачів соціальної підтримки (ветерани війни, особи з інвалідністю внаслідок бойових дій, ВПО, сім'ї загиблих військовослужбовців), що унеможлиблює подальше використання застарілих моделей функціонування системи соціального захисту. У таких винятково складних умовах державна соціальна політика має вийти за межі суто компенсаційної чи пасивно-захисної функції, перетворившись на дієвий інструмент підтримання суспільної згуртованості, відновлення та збереження людського потенціалу, а також зміцнення національної безпеки загалом.

Науковий пошук здобувача є надзвичайно своєчасним з огляду на потребу модернізації системи публічного врядування на засадах парадигми трансформаційної соціальної політики та сервісно-орієнтованого підходу. Така модернізація передбачає перехід від традиційних бюрократичних схем до гнучких інноваційно-цифрових та інституційно-адаптивних інструментів, підвищення адресності соціальних трансфертів, діджиталізацію публічних послуг, розбудову інституційної довіри та ефективну адаптацію передового міжнародного досвіду (зокрема, успішних практик кризового управління країн ЄС та світу) до вітчизняних реалій.

Для науки публічного управління та адміністрування вирішальне значення має запропонований автором концептуальний підхід до розуміння трансформації соціальної політики як процесу розбудови кризово-адаптивної моделі соціального захисту. Потребують належного наукового осмислення та практичної імплементації обґрунтовані у дисертації методичні підходи до оцінювання соціальних трансформацій на основі інтегрального індексу соціальної стійкості, а також запропонована автором класифікація нормативно-правових змін у соціальній сфері (виокремлення антикризових, соціально-компенсаційних, інституційно-адаптивних та інноваційно-цифрових груп).

Проблематика, якій присвячено роботу, перебуває на перетині актуальних векторів сучасного наукового дискурсу – розвитку сучасної сервісної держави, удосконалення децентралізованих механізмів управління на рівні територіальних громад та підвищення загальної адміністративної спроможності органів публічної влади в умовах форс-мажорних викликів.

Таким чином, дисертаційне дослідження Андрія Едуардовича Приймачова характеризується високим ступенем актуальності як у теоретико-методологічному, так і в прикладному вимірах. Його результати спрямовані на

розв'язання важливого науково-практичного завдання щодо системного реформування державної соціальної політики України, що має фундаментальне значення для успішного повоєнного відновлення, сталого розвитку суспільства та інтеграції нашої держави до європейського соціогуманітарного простору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з визначеними пріоритетними напрямками, зазначеними у Законі України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», а саме: ст. 3 п. 2 в частині «фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави». Дисертаційна робота А.Е. Приймачова має безпосередній зв'язок з планами науково-дослідних робіт Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»: автор брав участь як виконавець НДР кафедри державного управління і місцевого самоврядування Навчально-наукового інституту державного управління за темою «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375), «Цифрова трансформація публічного управління» (№ держреєстрації 0122U002236), в процесі виконання яких автор розробив пропозиції щодо надання соціальних послуг в громадах.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота структурно побудована за класичною схемою академічного дослідження, а всі її структурні елементи, внутрішня архітектура та логіка викладу матеріалу повною мірою відповідають чинним вимогам МОН України щодо оформлення кваліфікаційних наукових праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Усі розділи роботи логічно пов'язані між собою, характеризуються цілісністю, послідовністю та взаємообумовленістю наукового пошуку.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження трансформації державної соціальної політики» демонструє високий теоретичний рівень підготовки здобувача та глибоке, системне розуміння автором еволюції провідних світових концепцій соціогуманітарного розвитку, а також сутнісного змісту сучасної парадигми трансформаційної соціальної політики в системі публічного управління. Ґрунтовний аналіз існуючих класичних та новітніх моделей соціальної політики дозволив автору не просто констатувати їхні особливості, а науково обґрунтувати незаперечні переваги саме трансформаційної моделі в умовах глобальних та національних кризових

викликів. Особливу наукову цінність у цьому розділі має запропонований здобувачем концептуальний підхід до розуміння трансформації як процесу розбудови гнучкої кризово-адаптивної моделі соціального захисту, що базується на засадах превентивності, інклюзивності та безперервності публічного моніторингу соціальних ризиків.

Розділ 2 «Інституційно-правові та функціональні трансформації соціальної політики в зарубіжних країнах» присвячений комплексному, всебічному аналізу передового міжнародного досвіду реформування та трансформації пріоритетів соціальної політики. Автор надзвичайно вдало акцентує увагу на тому, що в контексті цього дослідження компаративний аналіз виконує не суто дескриптивну (описову) чи нормативну, а насамперед глибоку евристичну функцію. Зарубіжні практики не копіюються сліпо, а слугують надійним інструментом для виявлення прихованих закономірностей, допомагають поставити правильні дослідницькі запитання й уникнути вже відомих світовій практиці інституційних помилок. Окреслена евристична цінність компаративістики залишається винятково важливою незалежно від специфіки поточного етапу трансформації в Україні. Саме тому здійснене автором систематичне вивчення міжнародних соціальних практик і моделей (зокрема, досвіду країн ЄС) виступає невід'ємною і ваговою складовою наукового забезпечення вітчизняної управлінської реформи у соціальній сфері. Важливим науковим здобутком розділу є також розроблена автором класифікація нормативно-правових змін, що дає змогу чітко диференціювати антикризові, інституційно-адаптивні та інноваційно-цифрові регуляторні заходи.

Розділ 3 «Стратегічні напрями модернізації державної соціальної політики в період війни та повоєнного відновлення в Україні» успішно переводить теоретико-методологічні напрацювання попередніх розділів у площину конкретних, практичноорієнтованих і прикладних рекомендацій. Автор наочно демонструє, які саме управлінські алгоритми, інноваційні інструменти та технології є релевантними й високоефективними для трансформації вітчизняної соціальної політики. Вказаний процес розглядається здобувачем не як точкове покращення окремих елементів, а як системна, докорінна зміна самої філософії та логіки функціонування соціальної сфери на засадах сервісно-орієнтованого підходу. Вагомим прикладним внеском автора є обґрунтування методики оцінювання соціальних трансформацій на основі інтегрального індексу соціальної стійкості, що дозволяє органам публічної влади здійснювати точний дата-центричний моніторинг ситуації, оптимізувати адресність соціальної підтримки та забезпечувати високу ефективність публічного управління в умовах воєнного

стану та повоєнного відновлення.

Наукова новизна та практичне значення результатів. Авторське дослідження відзначається високим рівнем наукової новизни, фундаментальністю підходів та виразною практичною спрямованістю. Отримані здобувачем результати у своїй сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання щодо теоретико-методологічного обґрунтування та формування дієвих механізмів публічного управління процесами реформування соціальної сфери в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення. Наукова новизна дослідження безпосередньо підтверджується наступними ключовими положеннями.

1. Системно обґрунтовано кризово-адаптивну модель соціального захисту, що поєднує традиційні інструменти соціального забезпечення з новими механізмами управління соціальними ризиками, зокрема цифровізацією соціальних послуг, розширенням адресної соціальної підтримки та інтеграцією міжнародних програм допомоги; яка спрямована на формування ефективної системи управління соціальною сферою, здатної забезпечити підвищення соціальної безпеки, зміцнення суспільної згуртованості та створення передумов сталого розвитку України в умовах повоєнної трансформації.

2. Запропоновано авторську класифікацію нормативно-правових змін у сфері соціальної політики в умовах воєнного стану, що передбачає виокремлення чотирьох основних груп змін: антикризових, соціально-компенсаційних, інституційно-адаптивних та інноваційно-цифрових. Такий підхід дозволяє більш системно розглядати трансформаційні процеси у сфері соціальної політики.

3. Удосконалено підходи до адаптації міжнародного досвіду формування трансформаційної соціальної політики, з урахуванням особливостей функціонування системи публічного управління України та специфіки воєнних і післявоєнних викликів.

4. Обґрунтовано, що трансформаційна соціальна політика формується як новітня парадигма публічного управління, спрямована на подолання структурних нерівностей, формування інклюзивних інституцій та забезпечення сталого розвитку. У цьому контексті набуло подальшого розвитку трактування трансформаційної соціальної політики як системного процесу, що інтегрує принципи соціальної справедливості, рівності, участі, розширення можливостей та екологічної сталості. Наукову новизну становить концептуалізація взаємозв'язку між цими принципами як цілісної аналітичної рамки, що дозволяє оцінювати ефективність соціальної політики не лише за

економічними, але й за соціально-інституційними критеріями.

5. Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані як науково-методична основа для:

- розробки стратегічних документів у сфері соціального захисту населення, удосконалення механізмів соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих груп населення;

- для підвищення ефективності управління соціальною сферою на місцевому рівні, удосконалення механізмів надання соціальних послуг у територіальних громадах, формування місцевих програм соціальної підтримки населення та розвитку соціальної інфраструктури;

- під час підготовки пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної політики та соціального захисту населення в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення;

- навчальних курсів у сфері публічного управління, регіональної політики та соціальної роботи.

Структура та зміст дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки, із них 255 сторінок основного тексту. Робота містить 5 рисунків, 12 таблиць. Список використаних джерел містить 296 найменувань, з них 95 – іноземною мовою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Приймачова А. Е. є повністю завершеним, цілісним та самостійним науковим дослідженням, у якому на високому теоретичному й методологічному рівнях розв'язано актуальне науково-прикладне завдання щодо системного обґрунтування тенденцій та закономірностей трансформації державної соціальної політики України в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення. Отримані автором результати дозволили суттєво уточнити її інституційні засади, визначити нові стратегічні пріоритети та запропонувати ефективні алгоритми їх реалізації у системі публічного управління та адміністрування.

Зміст, структура, архітектура та загальний обсяг роботи повною мірою відповідають вимогам, передбаченим чинним Положенням про підготовку здобувачів наукового ступеня доктора філософії та іншим нормативно-правовим актам МОН України.

У роботі чітко простежується логічна цілісність, глибока наукова новизна, бездоганна обґрунтованість теоретико-методологічних положень, а

також наявність виразної практичної спрямованості всіх сформульованих результатів та рекомендацій.

Здобувачем вдало та репрезентативно використано сучасний науковий інструментарій, значний обсяг емпіричних, статистичних та нормативно-правових матеріалів, а також здійснено ретельний порівняльно-компаративний аналіз управлінських моделей, які функціонують у зарубіжних країнах.

Мова викладу наукова, стиль письма відповідає академічним стандартам. Дисертація повністю відповідає вимогам та принципам академічної доброчесності, чітко відповідає профілю спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування і повною мірою задовольняє рівень вимог до наукових досліджень такого типу.

Зауваження та дискусійні положення. Попри високий рівень виконання, дисертаційна робота містить кілька дискусійних положень, які можуть стати предметом подальших наукових розвідок.

1. Назва дисертації і всю її структуру передбачають аналіз двох відмінних фаз: умов воєнного стану та повоєнного відновлення. Проте в концептуальних моделях третього розділу межа між цими фазами залишається розмитою: не визначено, які критерії або індикатори сигналізують про перехід від однієї фази до іншої, не описано, як змінюються позиції, механізми та суб'єкти управління при такому переході, хоча на практиці Україна вже перебуває у змішаному стані, коли одні регіони функціонують в умовах активних бойових дій, а інші – у фазі часткового відновлення.

2. Дефіцит інституційної довіри справедливо ідентифіковано як ключову системну перепону для соціальних реформ. Проте запропоновані управлінські відповіді на цю проблему – прозорість виплат, механізми зворотного зв'язку, публічна підзвітність – описані надто загально і не мають конкретного інституційного наповнення. Залишається неясним: які самі органи несуть відповідальність за ці заходи, які нормативні зміни ускладнені для їх впровадження, які ресурси потрібні і в які строки це реально здійснити.

3. Автор обрав цікаву аналітичну рамку дослідження, але виникають питання: чи не є поняття «трансформаційна соціальна політика» надзвичайно широким і розмитим для того, щоб обслуговувати операційну категорію публічного управління?; що саме робить соціальну політику «трансформаційною» на відміну від «реформованої», «адаптованої» чи «модернізованої»?

4. В дисертації обґрунтовано концепцію трансформаційної соціальної політики як нової парадигми публічного управління, однак

недостатньо уваги приділено механізмам міжвідомчої координації у процесі реалізації соціальної політики в умовах повоєнного відновлення.

5. Автором запропоновано концептуальну модель трансформації соціальної політики України в умовах війни та повоєнного відновлення, однак механізми її практичної імплементації на регіональному рівні потребують подальшої деталізації.

Дисертація Приймачова А.Е. є цінним внеском у розвиток публічного управління та адміністрування, особливо в контексті визначення пріоритетів трансформації соціальної політики в Україні в умовах сучасних безпекових викликів. Вищевказані зауваження мають на меті не зменшити значущість роботи, а вказати на можливості для її подальшого вдосконалення, що дозволить посилити її теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Структура та зміст дисертаційної роботи Приймачова Андрія Едуардовича «Трансформація пріоритетів державної соціальної політики в Україні в умовах війни та повоєнного відновлення» повністю розкривають тему наукового дослідження та відповідають спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022р. «Порядок присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор Приймачов Андрій Едуардович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:
професор кафедри публічного
управління та адміністрування
навчально-наукового юридичного
інституту Державного університету
економіки і технологій,
доктор наук з державного управління,
професор

Олена ПОСТУПНА